

memòria antifranquista

del baix llobregat

1945. Liberación por las tropas aliadas, de los prisioneros del campo de concentración de Mauthausen

Director:

Eliseo Sanabria

Consell de redacció:

Francisco Ruiz
 Salvador Colominas
 Ignacio Flores
 Francisco Español
 Manuel López
 Antonio Mantis
 Álvaro Fernández

Col·laborem en aquest número:

Nestor Artís, Antonio Balmón,
 Mª Jesús Bono, Jaume Bosch,
 Juan José Casado, Montserrat Gibert,
 Aurora Huerga, Carmen Romero,
 Joan Tarda i Lluís Tejedor.

Edita:

Associació per a la Memòria Històrica i Democràtica del Baix Llobregat

Redacció i administració:

Centre Cultural Joan N. García-Nieto
 C/ Mossèn Andreu, 13-19
 08940 Cornellà de Llobregat.
 Tel. 93 375 45 05
 Tel. mòbil 666 869 851
pacoruizacevedo@telefonica.net

Impressió:

De Barris SCCL

D. L. B-10373-2006-09-21

Memòria Antifranquista del Baix Llobregat no es responsabilitza de les opinions expressades als articles signats.

Nota: Aquest número ha estat possible gràcies al suport i la col·laboració dels Ajuntaments de Cornellà de Llobregat, Sant Boi de Llobregat, Sant Joan Despí, el Prat de Llobregat, La Factoria i La Caixa.

SUMARI

EDITORIAL	1
Associació per la Memòria Històrica i Democràtica del Baix Llobregat	
CONSELL DE GUERRA A JORDI PUJOL.....	2
Nestor Artís Villena Portaveu de Convergència i Unió	
TORNAR A ESCRIURE LA HISTÒRIA, RECUPERAR ELS NOSTRES VALORS	5
Antonio Balmón Arévalo Alcalde de Cornellà de Llobregat	
EL MEMORIAL DEMOCRÀTIC DINAMITZADOR DE LES POLITIQUES DE LA MEMÒRIA.....	7
Mª Jesús Bono Lahoz Coordinadora general del Programa per al Memorial Democràtic	
MEMORIA HISTÒRICA I ACTIVITAT PARLAMENTÀRIA	9
Jaume Bosch i Mestre Diputat al Parlament català	
RECUPERAR LA MEMORIA HISTÒRICA PARA RESCATAR EL PATRIMONIO COLECTIVO	11
Juan José Casado Peña Secretario General de UGT del Baix Llobregat	
LLIBERTAT, AMNISTIA I ESTATUT D'AUTONOMIA	13
Montserrat Gibert i Llopart Alcalde de Sant Boi de Llobregat	
LA MEMORIA IMPRESCINDIBLE.....	14
Aurora Huerga Barquin Secretaria General de CC.OO. del Baix Llobregat	
MIGUEL HERNÁNDEZ, POETA DE LA REPÚBLICA	15
Carmen Romero López Tte. Alcalde de Cornellà	
EL PROJECTE DE LLEI DE LA MEMORIA DEL GOVERN ESPANYOL OFÈN A LES VICTIMES DEL FEIXISME	17
Joan Tardà i Coma Diputat al Parlament espanyol	
LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA ÉS UN DEURE COL·LECTIVU.....	19
Lluís Tejedor Ballester Alcalde de El Prat de Llobregat	

Membre de la

Coordinadora per a la Memòria Històrica i Democràtica de Catalunya

Cada vez son más, y más amplias, las iniciativas y proyectos de las asociaciones y fundaciones dedicadas a la recuperación de la memoria histórica y democrática. No solamente en Catalunya, sino en el resto del Estado español. Iniciativas y actuaciones de las que la prensa y el conjunto de los medios de comunicación no informan en su justa medida.

Sin embargo, lo más preocupante es la parte institucional. En Catalunya, pese a los esfuerzos por aprobar la Ley del Memòrial Democràtic -primera iniciativa de esta naturaleza en el Estado español-, la ruptura del Govern de la Generalitat y el avance de las elecciones nos hizo ver que sería imposible que se aprobara esta Ley en la presente legislatura. Así lo manifestamos en un comunicado todas las entidades que formamos parte de la Coordinadora per a la Memoria Històrica i Democràtica de Catalunya. Pese a la controversia que levantó dicho comunicado, al final los hechos nos han dado la razón: no hay Memòrial Democràtic y estamos en estos momentos a expensas de los resultados de las elecciones, de las estrategias y deseos políticos para que la ley vea la luz, al menos tal cual se presentó, en la próxima legislatura. De ahí la manifestación de representantes de más de cincuenta entidades de la memoria histórica y democrática, el pasado 13 de julio delante del Parlament, para señalar a los partidos políticos democráticos que no pararemos en reivindicación de esta ley.

Con muchísimo retraso, pese a la promesa y a las presiones de IU y ERC, el Gobierno del Estado acaba de presentar, en el último Consejo de Ministros, el 24 de julio pasado, un Proyecto de Ley cuyo nombre ya da muestra de su contenido. Este proyecto de Ley ni reconoce los derechos de las víctimas y sus familiares, pasa por encima de

asesinatos, torturas, etc cometidos durante cuarenta años por el régimen totalitario fascista de Franco. Como señalábamos en un comunicado las entidades de la Coordinadora, es un insulto para las víctimas y sus familiares, para los que aún viven y para los que murieron asesinados.

Ante tanto desatino es preciso que las asociaciones para la recuperación de la memoria histórica y democrática, desde la unidad y la pluralidad, en Catalunya y en el Estado español, planteemos cara a un intento de llevarnos, una vez más, a una ley de “punto final”, en la que los vencidos y represaliados por la dictadura fascista seamos los paganos de intereses políticos.

Todo proceso democrático conlleva, como es el caso de España, la recuperación de los valores democráticos, vulnerados por un golpe de estado ilegítimo y violento, que fracasado dio pie a la cruenta guerra civil y a la represión de una de las dictaduras fascistas más sangrientas del siglo XX.

El reconocimiento de la ilegalidad y la imprescriptibilidad de los crímenes contra los derechos humanos por parte de la dictadura es el punto de partida, preciso y necesario, para la abolición de los consejos de guerra sumarísimos y del resto de leyes represivas de que se dotó la dictadura. Quienes argumentan que esto no es posible mienten conscientemente. El problema radica en que es preciso, de una vez por todas, hacer frente a una derecha que poco tiene de democrática, y a sus hacedores mediáticos, para que podamos crecer democráticamente y la historia recupere su lugar en el tiempo. Las víctimas y los horrores pasados lo hacen necesario. No por venganza, sino por justicia y derechos democráticos. La historia no es una mirada de nostalgia del pasado ni tampoco la revancha de los vencidos.

CONSELL DE GUERRA A JORDI PUJOL

Nestor Artís Villena

Portaveu de Convergència i Unió

Resulta summament curiós que l'emissió de la frase **“*todos los catalanes son una mierda!*”**, dita per l'*espanyolíssim* Luís Martínez de Galinsoga, director de “La Vanguardia española”, es vagi poder traduir en la reacció col·lectiva i en cadena d'efectes inesperats que va canviar la vida de la ciutadania catalana. Però és que els catalans ja en tenien **“*el pap ple*”** de l'exercici de tanta prepotència i de patir tants greuges per part de la maquinària repressiva del general Franco.

Situem-nos al període que va des del juny de 1959 a juny de 1960.

El període s'inicia amb la campanya contra Galinsoga que havia dit la frase abans esmentada; continua amb la campanya per la llengua i la cultura catalanes, i segueix amb l'agitació en protesta per la nova vinguda del **“*Caudillo*”** a Barcelona. Aquests fets, com tothom hauria de saber i recordar - especialment les noves generacions - acabaren amb el Consell de Guerra a l'impressor Pizon i al jove dirigent catòlic Jordi Pujol.

És a partir d'aquest moment que la personalitat de Jordi Pujol trenca els motlles de la clandestinitat i, malgrat la dura censura de l'època, arriba a àmplies capes de la població. Es pot considerar que durant aquest període el poble desenvolupa un episodi clau de la resistència catalana a la dictadura, que la ciutadania catalana - i repeteixo - sobretot les noves ge-

neracions, haurien de conèixer i, alhora, tenir-lo ben present, perquè és part de la nostra història més recent.

Recordar aquest passat és tant un merescut homenatge i gratitud als qui el van fer possible com una forma de visualitzar el relleu de seguir projectant un nou futur contrari a la brutal dictadura exercida per l'equip del general Franco que, tinguem-ho ben present, entre els seus objectius fixava l'expressa voluntat d'eliminar la identitat nacional de Catalunya.

Galinsoga “dixit”: “*!Todos los catalanes son una mierda!*”

Ja feia un parell de diumenges que el director de “*La Vanguardia española*” amenitzava la celebració de la missa amb accions i comentaris prepotents i ofensius, però va ser el dia 21 de juny de 1959 quan l'esmentat **“*espanyolíssim*”** va culminar les seves actuacions a l'església de Sant Ildefons, de Barcelona, muntant el **“*numeret*”** de protestar airadament perquè es deia la missa en català, bo i dirigint-se al sagristà el qual, en anar vestit amb sotana va ser confós per Galinsoga amb un capellà.

“*-Uzté perdone* - li va respondre sorneguerament el sagristà, un andalús de naixença resident a Barcelona - *pero aquí como en todas partes la miza ze dice en latín*”.

Mossèn Luís Gómez Rubiera, que havia escoltat la conversa, va presentar-se com a capellà de la parròquia, i convidà a Luís de Galinsoga a parlar amb ell. Aquest, rectificà la seva protesta dient que **“*vengo a protestar porque es intolerable que se predique en catalán*”**. Les raons esgrimides pel mossèn no van fer efecte i Galinsoga va trencar la conversa amb un sonor:

“*-Pues diga a este señor (el rector) y a todos sus feligreses que son una mierda*”.

L'afer tingué un fi més grotesc encara, quan una senyora castellana que entrava, en sentir-ho, el va increpar, amb la qual cosa va aconseguir que Luis Martínez de Galinsoga cridés, ara ben fort, la seva frase **“*!Todos los catalanes son una mierda!*”**

Els dies següents, un intercanvi epistolar entre el rector de la parròquia, mossèn Narcís Sagner, i Galinsoga va ajudar a que l'incident comencés a escampar-se molt lentament, boca-orella en primer lloc i, després, a la tardor mitjançant còpies a màquina i en ciclostil de les tres cartes hagudes, que foren repartides abundantment. Després, el primer full imprès i difós per Jordi Pujol i el seus companys portava el títol **“*Todos los catalanes son una mierda!*”** i fou repartit durant el mes d'octubre. El text d'aquest, així com els altres de la sèrie, fou redactat per Jordi Pujol i passat a màquina per la seva esposa Marta Ferrussola.

A primers de desembre es va iniciar el boicot a **“*La Vanguardia*”** i, seguidament, la campanya de sensibilització dels seus anunciants en contra Galinsoga, que va comptar amb un seguiment notable.

A partir d'aquest moment l'ambient anava escalfant-se en el sentit que cada cop més gent coneixia ja el que havia passat a Sant Ildefons, amb la qual cosa les accions de protesta s'encadenaren, prenent una major coherència i participació, fins a obtenir el **“*cese*”** de Galinsoga el dia 7 de febrer de 1960.

Aquell 7 de febrer de 1960 els catalans havien aconseguit un triomf

inòlit: el d'haver fet cedir el règim franquista.

La campanya per la llengua i la cultura catalanes

A mitjans de febrer la gent d'en Pujol distribueix un altre full adreçat “*Al poble de Catalunya*” en el qual es presenta a l'opinió pública una segona campanya: la de defensar de la llengua i la cultura catalanes, perquè si bé “*evidentment, el Govern no ha dit mai que “todos los catalanes son una mierda”, però durant vint anys, el règim franquista prohibeix l'ensenyament del català a les escoles; des de fa vint anys obstaculitza les edicions de llibres en català; des de fa vint anys impedeix la publicació de premsa en català; i el mateix podem dir de la ràdio, cinema, etc. És que això no és més greu que l'insult d'un Galinsoga?... Sense tot això no hi ha normalitat sinó tirania...*” Pujol acabava aquest escrit amb un desafiament: “*Catalunya té la iniciativa*”.

A finals d'aquell mes de febrer es difon el *Manifest dels Cent*. Es tractava d'una carta demanant “*a tots els professors i a totes les persones interessades en la difusió de la cultura, que en tots els graus de l'ensenyament públic i privat a les terres de llengua catalana siguin establertes classes regulars d'aquesta llengua...*” És gairebé segur que aquest és, el primer document il·legal i clandestí, des del 1939 ençà, que neix amb la voluntat de fer-se públic: el signaven, entre altres, Joan Teixidor, Jordi Pujol, Rafael Tasis, Maurici Serrahima, Claudi Ametlla, alguns capellans i alguns polítics. Del text, signat només per cent persones, en record del Consell de Cent, se'n fan uns vuit mil exemplars, que s'envien per correu o són donats a mà arreu dels Països Catalans.

La reacció policial pertinent va fer que alguns dels animadors de la campanya anessin a parar a la *Jefatura Superior de Policía*, sense conseqüències greus.

Dos mesos després “*algú*” va fer circular una resposta espanyola,

anònima, al *Manifest* en la qual es respirava despit, ira i una certa impotència. S'hi podia llegir, per exemple: “*... Nos mesamos los cabellos por la discriminación racial de los EEUU, de los alemanes con los judíos, y Vdes. haciendo misas en catalán y en castellano como si hubiera un Dios distinto para cada grupo racial...*”

El 28 de març s'anomena Manuel Aznar nou director de “*La Vanguardia española*”, però passarien molts mesos abans no figurés a la capçalera del diari el nom d'aquest nou director.

La festa de Sant Jordi es va acostar i el grup de Jordi Pujol llençà dos missatges en una crida a contribuir “*al redreçament català fent viva la tradició de la rosa i comprant llibres en català*”.

Aquell 23 d'abril aparegueren quatre grans banderes catalanes a Passeig de Gràcia-Diagonal, Aribau-Diagonal, Casp-Llúria i República Argentina-Pàdua. Totes al migdia... de forma gairebé sorprenent.

En aquelles dates es comentava molt la pròxima visita del Caudillo a Barcelona, una ocasió que no podia pas ser desaproveitada per Jordi Pujol i la seva gent. Així que Pujol va redactar un full titulat “*Us presentem al general Franco*”, que havia de ser el primer d'una sèrie que no arribaria a materialitzar-se degut a la detenció de Jordi Pujol amb motiu del Fets del Palau.

L'“Operación Cataluña” i els Fets del Palau

L'endemà de l'arribada del General Franco, primer de maig, té lloc la “*Tercera Demostración Sindical*” en la que, com a primera mostra de la magnanimitat del Caudillo és interpretada i cantada la Sardana de les Monges. Es tractava de “*un homenaje de todas las regiones españolas a Cataluña*”, diria La Vanguardia del dia 3. El fet que aleshores, oficialment i davant del Jefe del Estado s'interpretés una sardana podia donar peu a que, algú, pogués pensar que la visita del general a Catalunya reportaria una liberalització, tímida si més

no, envers la cultura catalana.

Però el diumenge següent, dia 8, amb la celebració del desfilé de la Victoria, Franco deixa ben clar que ell és qui mana i que darrera té l'exèrcit i que “*todo está atado y bien atado*”. La rèplica catalana fou una gran bandera catalana de cinc o sis metres penjada entre les dues torres de la Sagrada Família, a quarts de dues del migdia del mateix dia.

L'“*Operación Cataluña*” muntada per a calmar el ànims catalans després de la campanya victoriosa contra Galinsoga es concreta especialment en la cessió (primera versió) del castell de Montjuïc a la ciutat, en un informe sobre la situació de la indústria tèxtil i l'anunci de l'aprovació de la “*Compilació del Dret Especial de Catalunya*” i d'una “*Carta Municipal*” per a Barcelona, en un intent d'atraure's cap al règim la gran burgesia catalana i recuperar el tebi catalanisme d'aquesta gent. Al cap i a la fi, és una falsa maniobra d'obertura per a caçar incauts i indecisos.

Amb motiu del centenari del naixement del poeta Joan Maragall, l'Orfeó Català va organitzar un concert d'homenatge en el que s'inclouria “*El cant de la Senyera*” com a obertura de la tercera part del concert, amb la qual cosa la peça rebria el tracte d'honor que li estava negat, doncs, si bé la sardana feia temps que havia sigut autoritzada, no podia encapçalar ni cloure cap concert: podia, només, figurar en el programa com una peça més del repertori. Es va fer així i, després de comptar amb la perceptiva aprovació i segell de la censura, es van repartir els cartells i els programes.

Però tres dies abans del concert, el governador civil, Felipe Acedo Colunga, va prohibir “*el Cant de la Senyera*” i no va voler atendre els raonaments dels organitzadors, amb amenaces de presó incloses. Aquesta postura impulsà els organitzadors a negociar la citada prohibició amb el ministre de Governació arribant a l'acord que diferents

ministres, prèviament invitats, assistirien al concert i que, abans de començar el concert, s'anunciaria pels altaveus que, a requeriment dels ministres i del públic, seria interpretat "El Cant de la Senyera" en el lloc on s'havia programat, amb la qual cosa el problema es podria donar per resolt. En conseqüència, calgué imprimir un nou programa, en el qual a la plana del concert no hi figurava "El Cant de la Senyera".

Totes aquestes alternatives anaven arribant a coneixement del grup de Jordi Pujol, el qual anava canviant el seu pla d'acció fins a deixar-lo establert en anar en pes al concert i reclamar a crits el poema prohibit que, prèviament, havien anat assajant per grups, en domicilis particulars.

I així arribem al dia fixat. El *galliner* del Palau s'havia omplert de públic en general però, també, de manifestants que -lògicament- desconeixien els problemes que havien sorgit a darrera hora: el ministre de la Governació, en arribar al Palau, va desautoritzar el pla acordat i, així, els ministres abandonaren el local al finalitzar la segona part del concert. Tots, menys Jesús Riera que va sortir, acompanyat per membres de l'organització, per la porta del darrere, abans que finalitzés el concert.

Al Palau, ple de gom a gom, no hi mancava pas un centenar de membres de la policia secreta que ja practicaven detencions de joves amb còpies del "Cant" a la butxaca.

Poc abans que el mestre Millet donés entrada a la cançó que en el primer programa corresponia al "Cant de la Senyera", el públic esclatà en grans aplaudiments que duraren cinc minuts. S'inicià la cançó, i en adonar-se el públic que es tractava del "Cant Espiritual", es formà un maremànum de crits, de protestes i de grups que entonaren per compte propi "El Cant de la Senyera", ofegant la veu dels orfeonistes. S'acabà la cançó i alguns joves, a peu dret, començaren tot seguit l'himne maragallà que havia estat prohibit.

I, a partir d'aquí, es desfermà la brutalitat de la policia; van sortir pistoles; la gent s'abraonà sobre els policies; els de l'Orfeó acabaren cantant l'obra prohibida; els policies de paisà perseguint a la gent, la qual saltava per les files de butaques; els detinguts eren reclosos en una sala del Palau a mesura que els anaven agafant....

Un cop el Palau va quedar buit, els detinguts van ser traslladats a la Jefatura de la Via Laietana, tot caminant pel carrer.

I, gairebé d'immediat, la policia comença a fer registres als domicilis dels detinguts i va ampliant el nombre d'aquests.

Es van multiplicar els insults i les pallisses fins que van saber que el cervell de tota aquella agitació era en Jordi Pujol i, aleshores, la seva detenció va ser un fet en cosa de poques hores.

Després seguiria tot el llarg procés policial, durant el qual la paraula maltractament no és pas la més adequada per a denominar el tracte que s'inflingí als detinguts, Jordi Pujol inclòs.

Amb tot això, el coneixement dels Fets del Palau va córrer com la

pólvora, de boca a orella, i comencen a aparèixer manifestacions de tot tipus: oficials, legals, religioses, notes de premsa desmentint els fets o donant-ne informació, concentracions ciutadanes, fulls clandestins, cartes obertes...

I va començar el Consell de Guerra: només per a Jordi Pujol i Soley, doctor, i Francesc Pizón i Malé, impressor. Com era d'esperar, ambdós acusats foren condemnats: Pujol a set anys, i Pizón, a tres.

Però... la protesta popular no va aturar-se. La frase dita - en castellà, òbviament - per Jordi Pujol en la seva al·legació davant del President del Tribunal que el condemnà (13 de juny de 1960) havia quallat. Catalunya disposava ja de "*...una generación que sube. Una juventud que va creciendo lentamente, naturalmente, obstinadamente, y que se mueve por exigencias espirituales... que desea y pretende una mayor justicia social...*"

Però, encara ara... ha de transcórrer un llarg temps de lluita per a que aquesta generació -i les següents- puguin arribar a exercir plenament com a catalans.

El 25 d'agost de 1983, un segle després de Verdaguer, el president i la seva esposa superen la Pica d'Estats.

TORNAR A ESCRIURE LA HISTÒRIA, RECUPERAR ELS NOSTRES VALORS

Antonio Balmón Arévalo
Alcalde de Cornellá de Llobregat

Entre els dies 23 i 26 de gener de l'any 1939, les tropes franquistes ocuparen la totalitat dels pobles i viles de la comarca del Baix Llobregat, en el marc de les operacions militars prèvies a la caiguda de Barcelona. Acabava, així, de forma traumàtica i violenta, el règim de llibertats i democràcia més llarg de la història d'Espanya.

Per a uns, els derrotats, començava el llarg camí de l'exili, la presó, els judicis sumaris o els afusellaments al Camp de la Bota. Per a altres, els vencedors, simplement havia arribat l'hora de passar comptes i de retornar a un estat de coses en que no quedés cap vestigi de l'etapa republicana. Es tractava d'esborrar literalment de la memòria popular, el que havia estat i havia significat aquella experiència de llibertat i democràcia, tot iniciant una gran operació de manipulació de la història, mitjançant el monopoli de la cultura, l'exercici fanàtic de la censura i el control dels mitjans de comunicació.

La Segona República Espanyola ha passat a la història pels grans avenços que va significar en la matèria dels drets humans, l'exercici democràtic, la separació església i estat, la consecució del vot femení, la descentralització de l'estat, l'assoliment de les llibertats polítiques i sindicals o l'intent de resoldre els grans temes pendents de

la societat espanyola, com ara la reforma agrària, l'impuls a la cultura i la educació o la superació de l'endarreriment industrial. Temes aquests, que restaven pendents des de feia dècades i que explicaven fil a randa el tant debatut fet diferencial espanyol en el conjunt del món occidental.

Molt s'ha parlat de la necessitat de fer servir la recuperació de la memòria històrica, per a comprovar com encara en l'actualitat són de vigents molts dels valors i ideals que varen marcar aquell període. En la dècada dels 70 del segle passat, la nostra societat, orfe de tradició i cultura democràtiques, va girar els ulls vers les modernes democràcies europees, amb un intent de bastir un edifici ideològic sobre el qual assentar el nostre recentment reconquerit règim democràtic. No ens vàrem adonar llavors, potser per la rapidesa i profunditat en que s'esdevenien els canvis, que no calia anar gaire lluny per trobar en la nostra història recent referents puntuals i el pou ideològic en el que es podria inspirar la reconstrucció ideològica i democràtica de la nostra societat. Des d'aquest punt de vista, i ara que ja no cal debatre el model d'estat, la gran aportació que actualment poden fer els intents i programes de recuperació de la memòria històrica, va més enllà que la explicació dels

fets tal com van succeir o de la recuperació de la dignitat i honorabilitat de les persones i col·lectius injustament represaliats. Em refereixo a la necessitat de incorporar a la nostra vida col·lectiva, aquells valors humans, polítics i ideològics que la Segona República va incorporar a la vida pública i que van ser el veritable motor de tots els canvis i transformacions que es van iniciar.

És necessari, digne i de justícia, tornar a escriure la història de la Segona República Espanyola i la posterior Guerra civil i repressió franquistes, per poder retornar la dignitat i el bon nom a tantes i tantes persones que van ser injustament perseguides, mortes i empresonades pel règim vencedor. No podem oblidar les prop de dues-centes persones afusellades tant sols a la nostra comarca, ni els que acabaren les seves vides en els camps d'extermini nazi, o els que passaren els anys posteriors a l'acabament de la Guerra a les presons franquistes, als camps de treball forçat o els que es troben encara indignament enterrats a les fosses de la vergonya. Tot aquest treball de recuperació de la veritat històrica que tot just comencem ara a fer, serviria de ben poca cosa si no l'acompanyem del veritable homenatge que avui podem fer a aquelles persones: la recuperació dels seus valors i fonaments ideològics, per tal d'incorporar-los a la nostra vida pública i col·lectiva. Ells i elles reviuran de nou entre nosaltres, en la mesura que aconseguim dignificar el seu llegat ideològic i recuperar per a tothom els seus valors i conviccions basats en els seus ideals de democràcia i justícia social.

1931. Proclamació de la II República

També hem de saber explicar que la recuperació de la memòria històrica i dels valors i conviccions que l'acompanyen, no la volem fer per avivar antics rencors, polèmiques o ressentiments. Ara no es tracta d'impulsar revenges pels fets del passat, sinó de saber exactament el que va passar per tal de fer possible la veritable reconciliació. Tant sols així, després d'apartar totes les mentides, tabús i pors que

encara massa sovint envolten la història d'aquell període, serà possible recuperar l'ànima i l'esperit que va impulsar tota una generació de ciutadans i ciutadanes del nostre país, fermament compromesos amb el progrés material i espiritual de la seva societat.

Aquesta és l'actitud que jo, com alcalde de Cornellà de Llobregat, voldria que fos compartida pels ciutadans i ciutadanes.

Una actitud sense rancúnies ni ànims de revenges, però fermament compromesa en saber el que va passar. Una actitud sense cap mena d'odi i molt conscient de que la recuperació dels ideals i valors de la democràcia, solidaritat i justícia social que va animar la generació de la República, encara poden ser molt vàlids i imprescindibles en el nostre món actual.

EL MEMORIAL DEMOCRÀTIC DINAMITZADOR DE LES POLITQUES PÚBLIQUES DE LA MEMÒRIA

M^a. Jesús Bono Lahoz

Coordinadora general del Programa per al Memorial Democràtic

Com bé deuen saber les lectores i els lectors, el Projecte de Llei de creació del Memorial Democràtic ha embarrancat en el tràmit de compareixences en el Parlament i caldrà esperar a la pròxima legislatura perquè s'aprovi i promulgui una Llei tan esperada. Tanmateix, el procés de discussió que ha acompanyat la tramitació del Projecte al Parlament, amplificat per la circumstància que el 2006 commemorem dues efemèrides de l'abast del 75è aniversari de la proclamació de la II República i la restauració de la Generalitat i el 70è de l'esclat de la Guerra Civil, ha estat força aclaridor pel que fa a les posicions dels diversos actors i sectors d'opinió en relació amb l'assumpte de la restitució de la memòria democràtica a Catalunya. Pel que fa al conjunt de l'Estat espanyol, la declaració del 2006 com a Any de la Memòria Històrica i el Projecte de Llei presentat aquest estiu a les Corts, han estat i són també motiu de polèmica.

En resum, a hores d'ara, tothom interessat per l'afer ha tingut ocasió de dir-hi la seva i de conèixer les posicions dels altres. Cal dir que la fermesa de criteri de les entitats memorialistes citades per la comissió parlamentària i la seva decidida defensa del projecte del Memorial Democràtic, més enllà de possibles observacions, millores i retocs, ens ratifiquen en la neces-

sitat de la creació de la institució i ens fan sentir optimistes de cara al futur més immediat. Des del Programa per al Memorial Democràtic creiem que, en bona part, això és fruit de la bona sintonia entre el Programa i les entitats, i resultat del treball dut a terme, cadascú dins el seu àmbit, durant aquests dos anys i escaig.

1931. Proclamació de la II República

A més d'interrompre la tramitació parlamentària del Projecte de Llei, el sobtat final de legislatura i la convocatòria d'eleccions avançades han comportat l'ajornament del col·loqui internacional sobre polítiques públiques de la memòria que havia d'acompanyar la promulgació de la Llei del Memorial, previst per a unes dates que ara coincideixen amb el moment més intens de la campanya electoral catalana. Un segon i important entrebanc, doncs, a la feina dels dos anys darrers de preparació per a la creació del Memorial en els aspectes jurídics i teoricopràctics.

Tanmateix, el Programa per al Memorial Democràtic ha tingut i té un altre vessant d'activitat que mira de prefigurar l'actuació de la futura institució. En aquest camp continuem treballant amb la mateixa empena i aplicació, i creiem que comptem, com fins ara, amb el suport i dedicació de les entitats memorialistes i l'aquiescència de bona part de l'opinió pública.

La diversitat, pel que fa tant a la naturalesa com a l'abast, de les actuacions ja realitzades o programades fins a final d'any, de les entitats i ens locals sol·licitants de les subvencions convocades el 2005 i el 2006, així com també de les iniciatives commemoratives, de difusió o de recerca dutes a terme o propiciades pel Programa per al Memorial Democràtic, constitueix a parer meu la més eloqüent resposta a les reiterades acusacions de sectarisme o revengisme etzibades en alguns mitjans contra la necessitat o les característiques més generals de la nova institució.

Quan parlo de diversitat em refereixo, per exemple, a l'ampli ventall d'interessos que representen les cinc exposicions presentades, en itinerància o programades en el període desembre 2005-desembre 2006: "La Maternitat d'Elna, bressol de l'exili. 1939-1944", una lluminosa història d'amor i solidaritat, en col·laboració amb l'ajuntament rossellonès d'Elna; "República! Cartells i cartellistes. 1931-1939", coproduïda amb el Museu d'Història de Catalunya i el Centre d'Estudis Històrics Internacionals-Pavelló de la República, en commemoració de la proclamació de la República; "Els Jocs oblidats.

14 de juliol 2006. Associacions exigint el Memorial Democràtic, davant del Parlament Català.

L'Olimpiada Popular del 36", en compliment d'una resolució que instava el govern de la Generalitat a commemorar aquesta resposta a les Olimpíades de Hitler avortada per la rebel·lió franquista; "Al front i a la rereguarda. Testimonis i vivències de la Guerra Civil", coproduïda amb l'Arxiu Nacional de Catalunya, que ofereix una visió més íntima i personal d'un fet col·lectiu tan transcendent; i "Els mapes de la Guerra Civil espanyola. 1936-1939", produïda conjuntament amb l'Institut Cartogràfic de Catalunya, que aborda un aspecte gens conegut de la contesa militar.

Maternitat d'Elna (aquí van néixer 597 nens durant 1939 i 1944)

Tot i el pes de les efemèrides, aquestes exposicions il·lustren no sols la diversitat d'àmbits i interessos, sinó també la col·laboració franca i oberta amb diverses institucions públiques, un argument de pes, també, contra algunes crítiques que parlaven d'"intrusisme" institucional i duplicació de funcions.

El mateix podríem dir de les iniciatives de recerca que han comptat i compten amb el suport del Memorial Democràtic en conveni amb el Departament d'Educació

i Universitats, o amb les diverses universitats catalanes, o amb l'Arxiu Nacional de Catalunya (per exemple, en la contractació d'un equip d'arxivers que treballa en la selecció i digitalització dels expedients dels consells de guerra del Govern Militar de Barcelona).

L'aspecte més visible, potser de la tasca feta pel Memorial Democràtic aquests anys potser hagi estat el commemoratiu, amb l'organització el gran acte d'homenatge a la II República del proppassat mes de maig al Teatre Nacional de Catalunya; l'homenatge del 2005 a les deportades i els deportats als camps nazis al Palau de la Generalitat;

l'acte de reconeixement a les persones perseguides pel franquisme per causa de la seva condició o opció sexual, o l'homenatge a Elisabeth Eidenbenz, fundadora de la Maternitat d'Elna. A aquests actes institucionals organitzats i promoguts pel Programa per al Memorial Democràtic, caldria afegir-hi la munió d'homenatges per entitats memorialistes,

ajuntaments o consells comarcals i que han comptat amb el suport, via subvenció, del Memorial.

Cal no oblidar tampoc el suport que les administracions locals interessades a localitzar, recuperar o senyalitzar patrimoni material (refugis, trinxeres etc.) han rebut també aquests dos anys: des dels refugis de l'antic aeròdrom miliar de Santa Margarida i els Monjos o l'estació del tren de la Garriga, fins a les línies de trinxeres del front del Segre, per citar-ne només alguns.

En aquest sentit, si tenim en compte les 237 subvencions concedides el 2006 a entitats memorialistes, centres d'estudis, ajuntaments i consells comarcals d'arreu de Catalunya (400.000 euros el 2005; 2.000.000 d'euros enguany), i els convenis de suport a produccions audiovisuals, podem veure que les acusacions de centralisme barceloní, sectarisme, concepció esbiaixada, etc. es veuen seriosament en entredit.

En canvi, la necessitat social i democràtica, expressada no sols a través de les entitats sinó també de les enquestes d'opinió; la demostrada capacitat de col·laboració amb la societat civil i amb les institucions públiques, i la creixent interacció amb iniciatives i projectes escampats arreu de Catalunya comencen a configurar en la pràctica la institució dinamitzadora i impulsora de les polítiques públiques de memòria que vol ser, ha de ser i serà el Memorial Democràtic de Catalunya.

MEMORIA HISTÒRICA I ACTIVITAT PARLAMENTÀRIA

Jaume Bosch i Mestre
Diputat al Parlament Català i Senador

El Govern de la Generalitat va enviar al Parlament el passat mes de març la Llei de creació del Memorial Democràtic: es podria haver aprovat en el darrer Ple de la legislatura, però PP, CiU i ERC ho varen impedir.

Trenta anys després del retorn de la democràcia, es comencen a endegar polítiques públiques de recuperació de la memòria històrica i

d'homenatge i reparació a la gent que va lluitar per la llibertat. Des de la societat civil, i des d'alguns ajuntaments, s'han impulsat iniciatives lloables. Però ha estat evident la manca d'interès dels Governos de Jordi Pujol per endegar una política digna d'aquest nom. El nou Govern catalanista i d'esquerres, en canvi, s'ho va fixar com a prioritat. Alhora l'article 54 del nou Estatut estableix l'obligació dels poders públics catalans, d'impulsar polítiques de memòria democràtica.

El PP afirma que es volen reobrir ferides que més val oblidar; des de l'esquerra, responem que

l'única forma de tancar ferides que encara són obertes és encarar des de les institucions l'anàlisi de l'aixecament feixista del general Franco i la repressió originada per la dictadura. Tal com diu l'Estatut això s'ha de fer des del respecte a totes les víctimes, però des d'una posició inequívoca d'honorar els valors dels que varen defensar la democràcia i les llibertats nacionals.

A l'Estat, el grup parlamentari d'IU-ICV ha aconseguit que el Congrés i el Senat aprovessin la declaració del 2006 com any de la Memòria Històrica, i alhora, estem immersos en el debat de la Llei de Reparació

de les Víctimes del Franquisme, que un Govern del PSOE massa sensible a las pressions de la dreta ha intentat diluir: nosaltres estem exigint una llei de debò, que impliqui l'anul·lació dels processos judicials de la dictadura i la reconversió de l'anomenat Valle de los Caídos en un Memorial de la Llibertat que esdevingui element de denúncia del règim franquista.

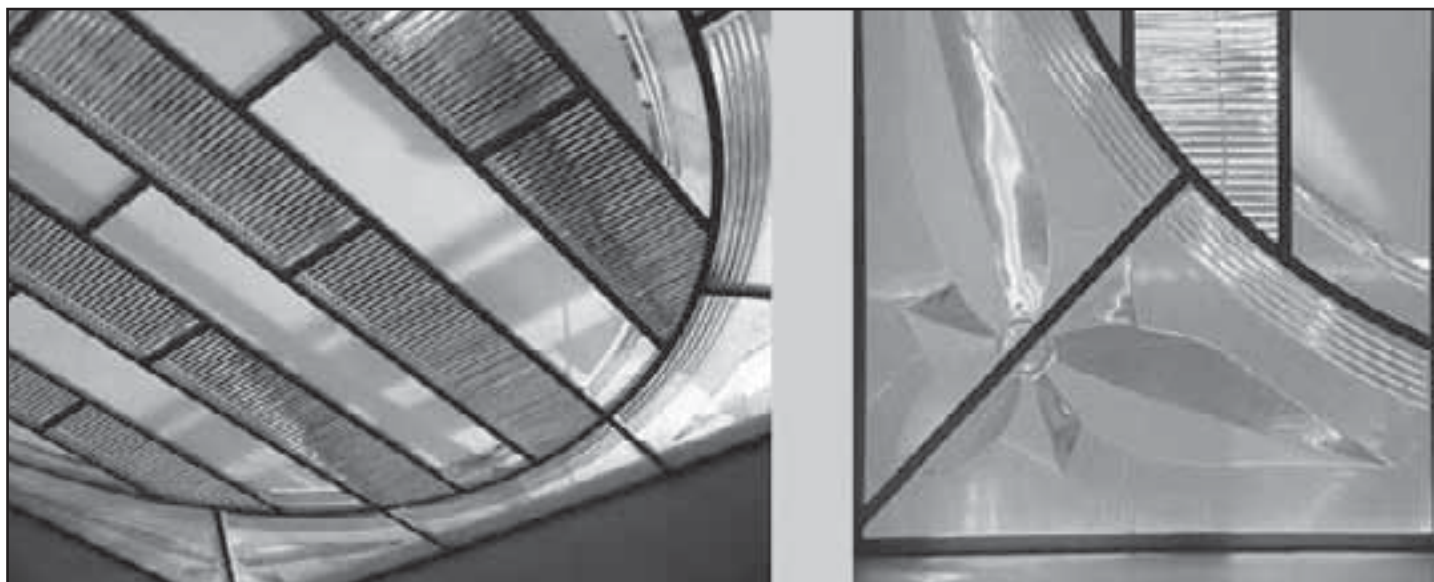
A Catalunya la Conselleria de Relacions Institucionals i Participació ha impulsat el programa del Memorial Democràtic. S'han endegat multitud d'iniciatives i ajuts a entitats, però el principal objectiu era la creació per Llei del Memorial Democràtic. El Memorial ha de ser l'instrument de gestió per a fomentar les accions destinades a la recuperació de la memòria històrica del període que va des de la proclamació de la República l'any 1931 fins a l'entrada en vigor de l'Estatut de 1979, El projecte va comptar amb la participació de les entitats vinculades a la qüestió i la d'un equip de prestigiosos historiadors presidit pel doctor Borja de Riquer.

El Govern va aprovar el projecte de llei el 14 de març i l'envià al Parlament amb temps de sobra

per a ser aprovat en el darrer ple d'aquesta legislatura, el 14 de juliol, més si es té present que fou declarat d'urgència. Però això no va ser així per un exemple insuperable del que s'anomena "filibusterisme parlamentari", és a dir, fer allargar debats i terminis per a impedir l'adopció d'un acord. El Reglament del Parlament preveu la compareixença d'entitats relacionades amb un tema per tal d'aportar propostes als projectes de llei. Els grups varen sol·licitar trenta compareixences que es podien celebrar en sis sessions de mig dia, és a dir en tres dies consecutius. Però el calendari l'havia de decidir la Mesa de la Comissió de Cultura, en la que CiU i ERC disposen de majoria: i varen imposar no realitzar les compareixences durant els quinze dies de campanya pel referèndum de l'Estatut, obviant que d'altres comissions treballaren aquelles setmanes. Però el més gros va venir després: PSC i ICV vàrem proposar tres sessions de matí i tarda que s'haguessin pogut celebrar la setmana després del referèndum; CiU i ERC van al·legar que no podien venir al Parlament per les tardes, que no podien des-

tinat-hi dies consecutius i que cap altre diputat o diputada dels seus grups podia substituir les titulars. Finalment el calendari de les sis sessions de compareixences va quedar fixat durant més d'un mes: els matins del 20, 26, 29 i 30 de juny, acabant el 20 i 24 de juliol, deu dies després del darrer Ple, fet que va provocar que la darrera sessió ni tan sols s'arribés a celebrar. El més vergonyós és però que les primeres entitats compareixents, les més vinculades a la memòria històrica varen demanar que la Llei s'aprovés aquesta legislatura i varen rebre bones paraules dels grups que minuts després imposaven un calendari que feia impossible complir la seva petició. El PP només hi va ser present el primer dia per a donar suport a CiU i ERC i després ja no es va tornar a presentar a la Comissió.

Tot plegat ha estat una vergonya. Els grups responsables de la no aprovació del Memorial, especialment ERC, hauran de donar explicacions a molta gent. Però l'única reparació possible és l'aprovació del projecte de Llei de forma immediata pel nou Parlament que ha de sorgir de les properes eleccions.

RECUPERAR LA MEMORIA HISTORICA PARA RESCATAR EL PATRIMONIO COLECTIVO

Juan José Casado Peña

Secretario General de la Unión General de Trabajadores de Catalunya.
(Unión Comarcal del Baix Llobregat).

La instauración de la II República, hace ahora setenta y cinco años, constituyó un acontecimiento extraordinariamente positivo que estamos en la obligación de recordar y celebrar, por su profundo significado social y político en la historia reciente de nuestro país.

Poniendo fin a un régimen cauduco, la República abrió un horizonte nuevo al conjunto de la sociedad y especialmente a los sectores más desprotegidos, aportando un impulso vital que debía traer consigo la democratización, el progreso social y la modernización de la vida pública.

Hay que destacar la obra transformadora que llevó a cabo en el terreno de las relaciones sociales y laborales, con avances de gran calado hacia la justicia social, hacia la elevación del mundo del trabajo y de las clases populares más desfavorecidas. Aquella oportunidad no era producto del azar sino fruto de décadas de lucha contra la explotación y la desigualdad, una larga lucha por la dignidad de los trabajadores que, desde su condición de proletarios oprimidos, habrían de convertirse en ciudadanos de pleno derecho.

El bienio reformista (1931-1933) registró una actividad extraordinaria por parte del Ministerio de Trabajo y Previsión Social, encabezado por Francisco Largo Caballero, quien se propuso la creación de un nuevo sistema de

relaciones laborales, completo y moderno. De manera inmediata se puso manos a la obra, con si conocida serie de Decretos que, tras la aprobación de la Constitución, deberían convertirse en leyes.

La primera labor legislativa consistía por tanto, en regular las relaciones entre trabajo y capital sobre principios de justicia y equidad.

En este sentido fueron cruciales: la Ley de Contrato de Trabajo, la Ley de Jurados Mixtos y la Ley de Colocación Obrera. Un proyecto que no prosperó fue el conocido por "Control obrero en la industria" que se proponía introducir una cierta participación de los obreros en la dirección y en la administración de las empresas, (conforme al art. 46 de la Constitución que, a su vez, se inspiraba en el sistema alemán de Weimar, de 1919 y que no tenía nada que cuestionase el sistema de producción vigente..).

La Ley de Contrato de Trabajo constituía un elemento clave del nuevo derecho laboral, en que se avanzaba notoriamente hacia un mayor equilibrio en la relación capital-trabajo. Mejorando experiencia propias anteriores y recogiendo innovaciones de otros países, esta Ley establecía una regulación muy completa y moderna, que bien merecía ser analizada con detenimiento en la época actual.

Pieza igualmente esencial, de la reforma laboral republicana fue, la institución de los Jurados mixtos profesionales, establecidos para todas las ramas de producción incluido el campo, y a los que se dota de jurisdicción y compe-

tencias muy superiores a las que habían tenido otros organismos paritarios con anterioridad.

Ni que decir tiene que los Jurados Mixtos eran vistos con manifiesta hostilidad por parte de gran número de empresarios que encontraban en ellos un claro impedimento a su tradicional poder absoluto.

De marcada importancia fue asimismo la Ley de Asociaciones Profesionales-patronales y obreras- elemento imprescindible para que pudiera funcionar el nuevo sistema de relaciones laborales.

Y otra forma de gran alcance fue igualmente la Ley de Cooperativas, promulgada también en el mismo periodo.

1936 Elecciones Febrero. Vota por las izquierdas.

El objetivo central de la política social de la República era la dignificación del trabajo tanto del obrero urbano como del campesino trabajador. Puso para ello los instrumentos normativos que habrían de elevar sus condiciones de trabajo y de vida así como su cobertura social.

Una de las preocupaciones primordiales del primer gobierno republicano, fue sin duda la situación del obrero campesino; hasta el punto de poder afirmarse

que con los decretos y leyes de Largo Caballero, habría de llegar al campo la democracia social. La aplicación de la jornada de 8 horas, la Ley de Términos Municipales, la extensión por ley de los Jurados mixtos al trabajo rural, la Ley de Laboreo Forzoso, la creación de Bolsas de Trabajo, la regulación de los Arrendamientos colectivos, el seguro de desempleo, la Ley de accidentes laborales agrícolas fueron, entre otras, disposiciones que cambiaron hondamente el panorama social agrario en nuestro país.

El obstruccionismo de la derecha en la tramitación parlamentaria y, sobre todo la resistencia a aplicar la nueva legislación provocó una abundante conflictividad y redujo considerablemente el alcance real de las reformas.

Por otra parte, la República emprendió una de las tareas más urgentes que se planteaba entonces en nuestro país, que era la realización de una Reforma agraria. Se creó una Comisión de reformas que daría paso a una Ley de Bases y posteriormente a la Ley de Reforma Agraria.

El Instituto de Reforma Agraria creado al efecto se encargaría de determinar las tierras a expropiar, su modo de explotación, y el asentamiento en ellas de familias campesinas.

Las dificultades jurídicas, técnicas y financieras, y especialmente la actitud de boicot a la misma, por parte de los terratenientes impidieron que se efectuara la Reforma a gran escala obteniéndose resultados de un nivel muy inferior a lo que en 1931 se estimaba como necesario.

En todo caso, y pese a los retrocesos producidos con los gobiernos de la derecha (1934-1935), la Reforma Agraria era ya un hecho incipiente que se habría desarrollado convenientemente dentro de la legalidad republicana de no haber sido violentamente quebrada ésta por el golpe militar franquista.

En materia de Previsión Social, los objetivos inmediatos de la República eran: la aplicación de los convenios internacionales, el funcionamiento efectivo de las instituciones existentes, la extensión al obrero campesino de la cobertura social establecida en la industria, y los trabajos necesarios para la creación de un sistema unificado de seguros sociales.

En este sentido, el 1º de octubre de 1931 entraba en vigor el seguro de maternidad. Por Decreto de 25 de agosto de ese mismo primer año se reguló el seguro de accidentes de trabajo en la agricultura; también en esa etapa se formaron diversas iniciativas dirigidas a organizar un seguro contra el paro: el 25 de mayo de 1931 se crea “un servicio para el fomento y régimen de la previsión contra el paro involuntario del trabajo”, mediante una Caja Nacional, dependiente del INP. En cuanto a la inspiración de constituir en su día un sistema de seguro integral, ésta fue una preocupación constante desde la proclamación de la República, y por Orden de 10 de mayo de 1932, el Instituto Nacional de Previsión recibía el encargo oficial de preparar un anteproyecto de seguros sociales unificados. El derrocamiento de la República impediría que estos planteamientos, como tantas otras cosas, pudieran prosperar.

Por lo que se refiere a la situación de la sanidad, (dependiente, entonces, del Ministerio de Gobernación) hay que decir que nuestro país padecía un acusado retraso en relación con Europa.

Con la República, además de incrementarse espectacularmente la inversión presupuestaria en Sanidad, se dieron pasos significativos hacia un modelo de sanidad pública de carácter progresista.

Junto a lo señalado la República abordó con decisión grandes

cuestiones pendientes que venían impidiendo el desarrollo de nuestro país- cuestión religiosa, papel del ejército, reconocimiento de las autonomías- al tiempo que realizaba políticas de expansión y progreso en materias como derechos de la mujer, educación, cultura popular, humanización del sistema penitenciario, investigación científica.

El impulso democratizador que significó la experiencia republicana continuó en la memoria colectiva de todo un pueblo a pesar de que el golpe de estado de 1936 truncó los proyectos de libertad

y avance colectivo que encarnaba la República.

En este 75º aniversario de la proclamación de la II República es necesario tributar un profundo homenaje a todos aquellos hombres y mujeres que con su entusiasmo y su trabajo impulsaron y apoyaron siempre el genuino proyecto republicano de justicia social y de progreso.

Su recuerdo permanece vivo en nosotros, también en muchos jóvenes, y debe servirnos para dotarnos de ese impulso, de esa fortaleza y del consentimiento de que hoy como ayer la defensa de esos mismos ideales contribuyen sin duda alguna a la consolidación de la democracia y la libertad.

LLIBERTAT, AMNISTIA I ESTATUT D'AUTONOMIA

Montserrat Gibert i Llopart
Alcaldeessa de Sant Boi de Llobregat

es va agrupar per obrir amb força les portes cap a la democràcia sota el cant dels segadors dirigit per Oriol Martorell i amb crits i pancartes que reivindicaven “Llibertat, Amnistia i Estatut d’Autonomia”.

És una foto contundent per donar a conèixer una associació que era completament necessària. La Diada de Sant Boi va marcar un abans i un després. El després és recent, el coneixem, el palpem i en som protagonistes. L’abans està ocult, la dignitat dels seus protagonistes aixafada pel pes dels vencedors i la història escrita d’una manera no només fraccionada sinó manipulada. I ara la veu dels vençuts apareix i ens ajudarà a entendre el que va succeir i el que som. Ens enfortirà per recuperar va-

lors que són els nostres, però que hem conreat poc. La força, la convicció, l’austeritat, l’idealisme, la responsabilitat d’aquelles persones que van lluitar per un món millor va aflorant i formant part de la història, de la veritable història, la de les vides de tots, la dels vençuts i la dels vencedors la que analitza, fa pensar, fa vibrar, t’identifica, te la sents teva.

Gràcies a la iniciativa de les persones que heu fet possible aquesta associació. Els homes i les dones de la comarca us agraïm la vostra tasca de recerca i de testimoniatge i el poble de Sant Boi us vol agrair també aquesta tasca atès que són molts els homes i les dones que vam lluitar i molt poc el coneixement que en tenim.

La revista número 0 del novembre de 2005, la revista portaveu de l’Associació per a la Memòria Històrica i Democràtica del Baix Llobregat, ha encapçalat la portada amb un títol que parla per si sol, “Memòria antifranquista del Baix Llobregat” i una foto de la gran manifestació-concentració a la plaça de Catalunya de Sant Boi l’any 1976. La gran diada de l’Onze de Setembre on el poble català

11 setembre 1976. Plaça Catalunya de Sant Boi de Llobregat, assisteixen unes 100.000 persones.

LA MEMORIA IMPRESCINDIBLE

Aurora Huerga Barquín

Secretaria General de la Unión Comarcal de CC.OO. del Baix Llobregat

El conjunto de vivencias que se alojan en la memoria es lo que constituye nuestra experiencia. Al elevar esta reflexión del plano individual al colectivo, entramos en una dimensión mayor: la historia entendida como el relato de hechos pasados que han sido considerados dignos de recuerdo por una sociedad determinada.

Los criterios por los que la sociedad se rige, en cada momento, para considerar la relevancia y la forma que los hechos pasados se incorporan a ese relato, tienen mucho que ver con el poder establecido.

Hemos sido testigos durante demasiados años de un relato que no ha sido ni objetivo ni completo. Se han falseado muchos eventos pasados y otros muchos simplemente se han omitido.

Por eso es necesario reavivar la memoria colectiva para fijar y completar el relato de los hechos de nuestra historia reciente, abriendo todos los cajones y lo que es más importante, contando con la suma de personas y sus experiencias individuales para reconstruir el conjunto del relato de forma veraz.

La memoria nos indica de donde provenimos y también nos enseña el compromiso y la lucha de tantas y tantas personas. Personas, en su mayoría anónimas por la voluntad de algunos poderes en no recor-

darlas. Por ello es para nosotros tan importante que la historia sea contada por los y las protagonistas de la misma; conocer sus vivencias y experiencias. Y tenemos mucho acumulado sobre la lucha bajo la dictadura franquista de miles de trabajadores y trabajadoras en su compromiso por la justicia y la libertad.

Y para que todo ese bagaje de experiencia pueda ser utilizado para extraer las lecciones pertinentes que eviten que oscuros periodos de nuestra historia puedan repetirse, es necesario un marco jurídico que garantice efectivamente el reconocimiento a todas aquellas personas que de una forma u otra hicieron posible el triunfo de la libertad.

En el Baix Llobregat hemos sabido tejer entre todos un denso tejido asociativo que ha dado como resultado una sociedad viva y diversa. CCOO ha tenido uno de los papeles principales en ese empeño y nos reclamamos herederos de ese espíritu de lucha y de integración que han sido y son nuestras señas colectivas de identidad.

Las superación de las adversidades forja carácter. Y esa fortaleza

es la que nos ha de servir para seguir superando día a día los retos que se nos siguen presentando. Y son muchos y además complejos.

En Comisiones Obreras siempre hemos entendido que la defensa de los derechos de los trabajadores y trabajadoras se extiende más allá del puesto de trabajo. De ahí

1976. Manifestación en Cornellá por la amnistía

el constante trabajo en el ámbito territorial para avanzar en la igualdad y la cohesión social, poniendo en ello toda nuestra capacidad de movilización y de propuesta.

Tenemos la firme voluntad de seguir en primera línea, aportando nuestra contribución al discurso histórico para que cuando éste sea relatado; el papel de CCOO siga siendo hilo conductor de la lucha por la mejora de la calidad de vida y trabajo en el Baix Llobregat.

2006. Manifestación contra los despidos en la empresa SEAT

MIGUEL HERNÁNDEZ, POETA DE LA REPÚBLICA

Carmen Romero López
Tte. Alcalde de Cornellá de Llobregat

ANDALUCES de Jaén,
Aceituneros altivos,
Decidme en el alma: ¿quién,
Quién levantó los olivos?

No los levantó la nada,
Ni el dinero, ni el señor,
Sino la tierra callada,
El trabajo y el sudor.

Unidos al agua pura
Y a los planetas unidos,
Los tres dieron la hermosura
De los troncos retorcidos.

Levántate, olivo cano,
Dijeron al pie del viento.
Y el olivo alzó una mano
Poderosa de cimientó.

Andaluces de Jaén,
Aceituneros altivos,
Decidme en el alma: ¿quién
Amamantó los olivos?

Vuestra sangre, vuestra vida,
No la del explotador
Que se enriqueció en la herida
Generosa del sudor.

No la del terrateniente
Que os sepultó en la pobreza,
Que os pisoteó la frente,
Que os redujo la cabeza.

Árboles que vuestro afán
Consagró al centro del día
Eran principio de un pan
Que sólo el otro comía.

¡Cuántos siglos de aceituna,
los pies y las manos presos,
sol a sol y luna a luna,
pesan sobre vuestros huesos!

Andaluces de Jaén,
Aceituneros altivos,
Pregunta mi alma: ¿de quién,
De quién son estos olivos?

Jaén, levántate brava
Sobre tus piedras lunares,
No vayas a ser esclava
Con todos tus olivares.

Dentro de la claridad
Del aceite y sus aromas,
Indican tu libertad
La libertad de tus lomas.

Miguel Hernández. Viento del pueblo (1936- 1939)

Miguel Hernández Gilabert (1910-1942) nació en Orihuela, provincia de Alicante, donde va a la escuela hasta los catorce años, después su padre le necesitó para la ayuda del pequeño negocio familiar, basado en el rebaño de cabras y abandonó la escuela, aunque se formó como poeta, imitando primero a los poetas consagrados y después con una destacada y comprometida producción propia.

Miguel ingresa voluntariamente en el ejército de la República el 25 de septiembre del año 36, y el 22 de febrero de 1937 es destinado como comisario de Cultura del batallón de "El Campesino" en territorio andaluz estando al frente del servicio de propaganda del ejército republicano que atendía Andalucía y tenía su cuartel general en Jaén, de donde era natural su mujer, Josefina Manresa, con la que se casó

en marzo de 1937. Escribe en prosa y verso para las tropas, convirtiendo así la poesía en un arma más de la lucha y convirtiéndose él mismo en un poeta revolucionario.

Viento del pueblo, editado en 1937, es su primer libro escrito durante la guerra, en él recoge el estado de ánimo de aquellos primeros meses. Claramente justifica su título en la dedicatoria que le hace a Vicente Aleixandre: "los poetas

somos viento del pueblo: nacemos para pasar soplados a través de sus poros y conducir sus ojos y sus sentimientos hasta las cumbres más hermosas. Hoy, este hoy de pasión, de vida, de muerte, nos empuja de un imponente modo a ti, a mí, a varios, hacia el pueblo. El pueblo espera a los poetas con la oreja y el alma tendida al pie de cada siglo”.

ACEITUNEROS es una poesía-arenga, movida por la desgana que percibía en la retaguardia de aquél lugar, exhortando a los jornaleros al combate a través de uno de los más característicos árboles de aquella tierra: el olivo. De la misma manera, en prosa de la época podemos encontrar en el artículo “**La ciudad bombardeada**”, firmado en Frente Sur, nº 7, 11 abril 1937, lo siguiente: “*La pedregosa ciudad de Jaén, graciosa, lunar y solar a un tiempo, vivía de espaldas a la guerra de su pueblo, de su patria, contra los que la invaden y la inundan con pólvora de traición y asesinato (...) Jaén ha de despertar de un modo definitivo. La sangre que aún huele sobre las losas lo exige. Sus hombres han de combatir al fascismo con el mismo empuje que los sevillanos, cordobeses y granadinos que luchan en los frentes de esta provincia. Debe avergonzarles ser salvados por españoles de otros campos y no salvar ellos mismos su tierra. Y sus mujeres han de alzar el puño crispado, colérico, cuando los trimotores negros vengan a asesinarlas*

sobre la capital de la aceituna”.

El poema quiere provocar la reflexión sobre una situación de injusticia social y económica que parecen aceptar las gentes y sobre la que el poeta llama a la rebelión con argumentos de dignidad y orgullo ancestrales.

Es un poema de guerra, no amoroso, pero que apela al amor a la propia tierra y a la conciencia de clase social. Ante la injusticia secular hay que rebelarse, hay que recuperar lo que por derecho propio es de uno (la tierra para el que la trabaja) y hay que defenderse a uno mismo, la estirpe de los jornaleros que trabajan en la recogida de aceitunas aunque malviven de ella.

Aunque utiliza un vocabulario conocido, culto pero también coloquial, y las formas métricas, la cuarteta, fórmula a caballo entre la redondilla y la cuarteta asonantada de carácter más popular, sin embargo, hay suficientes recursos estilísticos como para reconocer que no se trata de una poesía hecha para salir del paso, o en un momento de ingenio, sino que demuestra una detenida elaboración y complejidad.

El vocabulario básico responde al tema del poema: tierra, trabajo, sudor, olivo, sangre, vida, pan, aceitunas, pies, manos... Todos ellos términos muy característicos de la poesía hernandiana. Para aludir al opresor utiliza tres vocablos, señor, explotador y terrateniente, mientras que para referirse al tra-

bajador los hace con la palabra del oficio, aceituneros, y luego describe su situación de esclavitud debajo del señor.

En este poema Miguel Hernández muestra sus compromisos políticos e ideológicos, marxista y republicano, de amor a los hombres en general y de odio a la opresión. Poeta de la República que cree en la fuerza del pueblo, en la unión de los débiles contra los ricos y poderosos, por eso se esfuerza, pedagógicamente, con razones y argumentos en hacerles protagonistas y héroes de sus propias vidas.

Para algunos estudiosos de la obra hernandiana “Viento del Pueblo” más que un libro de poemas con una estructura homogénea, es una serie de versos épicos, de gritos de cólera, ternura y llanto como demuestra el poema que hemos elegido.

El texto va progresando en intensidad con términos cuidadosamente escogidos para conseguir el deseo del autor de actuar como revulsivo de las conciencias dormidas y llevarlos al acto de sublevación.

Por tanto, Aceituneros, es un poema combativo con un vocabulario sencillo y de arraigo en el pueblo, con unas formas métricas y rítmicas no demasiado rebuscadas, pero con un resultado final que demuestran una madurez y maestría innegable en el arte de hacer poesías.

Muchos años después Paco Ibáñez le pone música, es cantada por las juventudes rebeldes del final del franquismo, y hoy mismo, sigue teniendo la misma fuerza de denuncia directa de la injusticia social y de clase.

Miguel Hernández, como otros poetas de la época, hoy, al recordar los setenta y cinco años de la segunda República española, vuelve a tener una vigencia total. Sus valores, su compromiso, su fuerza y su confianza en el pueblo son necesarios e imperecederos desde un compromiso social de izquierdas.

Miguel Hernández, dirigiendo la palabra a unos soldados Republicanos

EL PROJECTE DE LLEI DE LA MEMÒRIA DEL GOVERN ESPANYOL OFÈN A LES VÍCTIMES DEL FEIXISME

Joan Tardà i Coma

Diputat a les Corts Generals

Transcorreguts més de trenta anys des que va desaparèixer el Dictador, l'Estat espanyol continua sent una excepció a Europa. Totes les societats europees que van patir règim totalitaris, tard o d'hora, han acabat aprovant lleis de reparació i rescabament d'honors i patrimonis dels ciutadans i institucions que van patir persecució o mort. Val a dir que en algun d'aquests aquests Estats, el procés ha estat lent, però els deures s'han acabat

duent a terme. L'Estat alemany, per exemple, culminà el procés fa pocs anys legislant l'anul·lació de les causes judicials polítiques emeses pels tribunals nazis des de 1933 i els seus dirigents polítics no s'han estat de protagonitzar tota mena d'actes de deslegitimació del règim totalitari hitlerià (des de l'acte d'agenollar-se a Auschwitz fins a la demanda de perdó al poble basc pel bombardeig de Gernika). En d'altres latituds, Sudàfrica, Argentina, etc, es creen Comissions de la Veritat i la Reconciliació amb l'objectiu d'establir d'una manera clara la veritat dels fets i el coneixement dels responsables. Tot plegat, per tal de fer germinar una veritable reconciliació.

Aquesta manera d'actuar no és casual. Respon als criteris consagrats per la legislació internacio-

Camp de concentració: Els esclaus del franquisme

nal des de Nuremberg, i emparats fins avui dia per la doctrina de les NN.UU, que ha qualificat la persecució dels demòcrates duta a terme pels règims militars com a Crim imprescriptible Contra la Humanitat.

Però l'Estat espanyol encara és una excepció, repetim-ho. Recordeu les xifres: 200.000 afusellaments, més de mig milió d'exiliats, 12 mil deportats als camps d'extermini nazi, mig milió de ciutadans internats en centres de treball, genocidi cultural de les llengües nacionals de l'Estat, etcètera. Malgrat haver estat el Franquisme un dels règims més sanguinaris de la història, la Llei d'Amnistia de 15 d'octubre de 1977 es va convertir en una llei de "Punt Final", perquè evitava aplicar la legislació internacional a què ens hem referit. En definitiva, qui havia comès actes contra els Drets Humans restava perdonat. A canvi, els demòcrates sortien de la presó on, paradoxalment, havien anat a parar per lluitar per les llibertats aplicant-los lleis de la Dictadura.

Tal vegada tanta injustícia, al cap de 25 anys podria haver estat reparada. De fet, ha de ser reparada! Per això ERC posà com a condició al suport a la investi-

Camp de concentració de Mauthausen

1934. El President de la Generalitat Lluís Companys a la presó

dura de Rodríguez Zapatero, com a president, l'elaboració d'una llei de la Memòria que fes allò que no es va dur a terme fa 25 anys. I el PSOE, que ja n'hi ho havia contemplat en el programa electoral, ho acceptà.

Finalment, després de mesos i mesos de retardar-ne la presentació, les darreries del mes de juny, el govern espanyol va aprovar un projecte de llei que pretén, no obstant, tornar a obviar la doctrina de les Nacions Unides, tot i que la Constitució Espanyola (l'any 1977 encara no havia estat aprovada) estableix que les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats s'interpretaran d'acord amb la Declaració Universal de Drets Humans.

Així, doncs, pretenen que el parlament espanyol aprovi una llei que no condemna el règim dictatorial, per la qual cosa es veuen obligats a no reconèixer jurídicament la condició de víctima a les persones físiques i jurídiques represaliades o assassina-

des, a negar l'anul·lació de les causes sumaríssimes que van dur a tants milers de persones (d'entre els quals Lluís Companys) davant d'un escamot d'afusellament fins a les darreries de la vida del Dictador, a impedir l'anul·lació de les causes judicials del Tribunal d'Orden

Público, tot arribant a insultar i humiliar a les víctimes obligant-les a sol·licitar una reparació moral a una comissió formada per cinc personalitats, la qual serà l'encarregada de fallar si la persona n'és mereixedora.

En definitiva, ja ho hem dit: l'Estat espanyol, una excepció a Europa. Una veritable vergonya. La Vicepresidenta del govern, just fa un any, a Montjuïc, en una acte solemne presidit pel president de la Generalitat es va comprometre a anul·lar la causa sumaríssima de Lluís Companys, afusellat per ser el president de Catalunya. I s'hi va comprometre, a més, quinze dies després d'haver votat una iniciativa d'ERC en aquests sentit en el parlament espanyol.

I just al cap d'un any presenten un projecte de llei on no apareix l'anul·lació de les causes sumaríssimes!

Val a dir que ERC ha presentat una esmena a la totalitat. Si el PSOE, una vegada més, és incapaç de desempellagar-se del PP,

i pretén fer aprovar aquesta llei, segur que no comptarà amb els vots de les esquerres. No reclamem que els antics jerarques del franquisme, d'entre els quals el mateix Fraga Iribarne responsable polític dels assassinats de Vitòria, vagin als tribunals penals, tan sols es demana, en el context d'una societat europea de democràcia consolidada del primer món, que es faci justícia i es denunciï la pervesitat de les dictadures, única manera d'innocular a les noves generacions els antidòs suficients d'ètica i civisme democràtics.

Tots els rescabaments morals i econòmics s'han de desprendre, repetim-ho, del reconeixement jurídic de la condició de "víctima" dels represaliats. ¿Com es pot arribar a negar llur existència i, alhora, reconèixer que la Dictadura franquista fou un dels règims més sanguinaris de la història contemporània?

Hi ha botxins sense víctimes?

El Papa Pio XII beneïnt a Franco

LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA ÉS UN DEURE COL·LECTIU

Lluís Tejedor Ballestero

Alcalde de El Prat de Llobregat

Les paraules del professor Mayayo, bregat també a la política local, resumeixen l'obligació dels poders públics vers la recuperació de la memòria històrica. Sovint és

cau en el tòpic de què la història, el patrimoni o, per extensió, la cultura no són políticament rendibles. La nostra obligació com a representants municipals esco-

L'any 2002, l'Ajuntament del Prat iniciava la publicació de la Col·lecció de Textos Locals, amb la voluntat de promoure els treballs de recerca o de creació sobre el Prat. El primer volum de la col·lecció, i no de manera casual, recollia les memòries de guerra de Moisès Llopart, un pratenc conegut arreu per la seva important tasca esportiva. A la introducció del llibre, l'historiador Andreu Mayayo escrivia:

La Història no és una mirada nostàlgica del passat ni tampoc la revenja dels vençuts. La memòria, personal i col·lectiva, nacional i de classe, és un dret inviolable a la pròpia identitat. El dret a saber d'on venim per a decidir on volem anar. L'obligació que tenim, amb els ulls al present, a rebutjar la ignomínia i qualsevol idea i actitud que vulneri el respecte dels drets humans, començant pel més elemental que és la vida, i la sobirania dels ciutadans i les ciutadanes en el govern de la cosa pública. La Història i la memòria pública han de servir, si més no, d'esperó en la construcció d'una societat més lliure i amb més oportunitats per tothom. En aquest sentit, la Història no és neutral ni la memòria pública pot ser ambigüa.

Treballs de restauració i recuperació de l'antic molí de Ca l'Arana, un dels que se conserva d'aquestes característiques. L'arròs fa ser conreu destacat al Prat de Llobregat en diferents moments del S. XX.

llits democràticament és la de servir a la comunitat i, en aquest sentit, tenim l'obligació de treballar en l'aprofundiment de la consciència col·lectiva de pertinença a una comunitat per sobre d'altres interessos polítics.

Com s'ha fet aquesta comunitat? Amb quines aportacions humanes? Quins elements ens defineixen? Són algunes de les moltes preguntes que només, a partir del coneixement profund de la nostra història podem aconseguir respondre. Precisant una mica més, massa sovint els treballs sobre història local queien en el parany de reflectir únicament la cronologia dels fets o la biografia dels patricis i dels grups econòmicament més benestants. En el Prat, hem tingut la sort de comptar amb els treballs del Dr. Jaume Codina, precursor dels estudis interclassistes, en els que explicava com les classes treballadores i les dificultats de la vida material i de subsistència tenien un paper decisiu en la formació del Prat com a comunitat.

El Prat té una història particular, ben diferent a la d'altres municipis del seu entorn. El Prat, que comença a ser poblat a partir del segle X, és l'únic municipi que té tot el seu terme en el delta del riu Llobregat, i és aquest fet el que ha condicionat el seu desenvolupament. Les diferents maneres en què les persones i el medi natural s'han relacionat al llarg dels segles són les que han marcat l'esdevenir de la nostra ciutat. Però si hi ha una constant des dels orígens, és el fet que el Prat és terra d'acollida i el seu esdevenir com a comunitat ha estat marcat per la presència permanent d'un aiguabarreig de gentes d'origen divers que s'han anat instal·lant -i arrelant- al Prat, buscant feina, primer al camp i després a la indústria.

Conèixer el nostre passat per entendre millor el nostre present i disposar d'una eina per treballar el futur, és la gran aportació de

la història, com ens han ensenyat mestres com Pierre Vilar que ens va honorar amb la seva presència en els actes d'homenatge al Dr. Jaume Codina l'any 1985. És amb aquesta voluntat de recuperació de la memòria històrica del Prat, com a comunitat que l'Ajuntament impulsa, des de fa anys, la recerca i la difusió de treballs sobre el Prat. En aquest sentit, caldria esmentar, a més de la Col·lecció de textos locals, de la que ja estem preparant el setè volum, altres llibres divulgatius, així com la realització de nombroses exposicions dedicades a aspectes tan importants com l'aviació, la pagesia o la indústria, així com d'altres més específiques com la dedicada als gegants del Prat en el seu cinquantè aniversari, o a la difusió de fons fotogràfics que s'han integrat a l'arxiu municipal com el de la família Monés. El nou centre cultural del Prat, que hostatjarà la biblioteca central i l'arxiu municipal i el projecte de futur museu han de ser elements dinamitzadors de la recerca històrica.

En la recuperació de la memòria històrica juga un paper important la conservació del patrimoni material, arqueològic, arquitectònic i moble. En aquest sentit, les darreres actuacions importants per a la ciutat han estat l'aprovació del *Pla especial i catàleg per a la protecció d'elements d'interès del patrimoni històric arquitectònic i ambiental*, que inclou edificis urbans i rurals, agrícoles i industrials, ambients d'interès, habitatges privats i edificis públics; la recuperació del molí de ca l'Arana, un element excepcional del passat arrosser del Prat i dels pocs molins d'aquestes característiques que es conservat, i, en breu, s'iniciarà la reconstrucció de la granja modernista de La Ricarda, un dels millors exemples de la industrialització dels processos agrícoles i industrial del país, a començaments del segle XX.

En els darrers anys, hem dedicat especial atenció a la recuperació de la memòria històrica a l'entorn de la II República i el Franquisme, en especial a la repressió franquista i la lluita democràtica. Així, l'any 2004, a partir de l'obra de Francesc Abad sobre el Camp de la Bota, es va dur a terme la recerca dels pratencs afusellats que es van incorporar al projecte expositiu de l'artista. La inauguració de l'exposició va ser el marc d'un homenatge institucional a les víctimes de la repressió franquista. Aquest projecte històric i artístic, sota la coordinació de l'Ajuntament i amb la participació de la Diputació de Barcelona, la Generalitat de Catalunya i diversos ajuntaments, encara està obert i es completa a les diferents itineràncies de l'exposició.

Hi ha qui pot pensar que cal girar pàgina i oblidar d'un cop aquesta part ignominiosa de la nostra història col·lectiva. Al pròleg del llibre *Les dones del Prat i la repressió franquista*, l'historiador Carles Santacana, resumia molt bé aquesta situació:

Un nou llibre sobre la repressió franquista!, s'exclamaran alguns. No sabem parlar de res més? Aquesta és la reacció dels qui, en nom de la reconciliació, el que volen és la continuació de l'oblit, del silenci, sobre el que va succeir amb la instauració de la dictadura franquista. Una nova oportunitat, diem els qui creiem que el futur no es pot construir sobre l'oblit o el falsejament del passat.

Nosaltres som dels qui, com ell, creiem en la necessitat de conèixer el nostre passat, sense falsedats ni oblits. Nosaltres, a més, tenim l'obligació d'impulsar aquest coneixement.. El Prat s'ha esforçat sempre en integrar els seus barris tot mantenint les seves peculiaritats, com estratègia per garantir la nostra identitat com a comuni-

Gener 2005. Alcalde acompanyat de fills dels represaliats pel franquisme. En el marc de l'exposició s'homenatgeja als afudellats durant el franquisme i per extensió als represaliats.

tat i fer front així a una societat cada dia mes globalitzada. Ara, que el Prat afronta uns anys apassionants per les transformacions que comporta els projectes del

Prat 21, amb la millora i l'arribada de noves infraestructures i la construcció de 7.300 nous habitatges, la cohesió com a comunitat és el gran repte. En aquest repte, la

memòria històrica juga un paper molt important. No hem d'oblidar que el coneixement ens fa forts i, el que és més important, ens fa forts com a comunitat.

ASSOCIACIÓ PER A LA MEMÒRIA HISTÒRICA I DEMOCRÀTICA DEL BAIX LLOBREGAT

Junta Directiva de l'Associació per a la Memòria Històrica i Democràtica del Baix Llobregat

President: Francisco Ruíz Acevedo
 Vicepresident: Salvador Colominas Tutusaus
 Secretari: Eliseo Sanabria Esteban
 Tresorer: Antonio González Merino
 Vocals: Ignacio Flórez Barrón
 Francisco Español Fernández
 Manuel López Lozano
 Antonio Mantis Aragües
 Álvaro Fernández Alonso
 Pascual Olivas López

Dades personals

Nom
 Cognoms.....
 DNI Data naixement Telèfon.....
 Adreça
 Localitat..... Codi Postal
 Correu electrònic
 Quota ordinària anual Quota anual de suport

Signatura

Domiciliació Bancària

Senyors, els prego que fins nou avís aboneu els rebuts que presenti a nom meu l'Associació per a la Memòria Històrica i Democràtica del Baix Llobregat.

Titular
 Nom entitat.....
 Adreça
 Localitat..... Codi Postal
 Compte llibreta

Entitat Oficina Control Número

Amb el suport de:

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ